

Mehmet YÜZER
IIGM Daire Başkanı

COVID-19, KÜRESEL BİR KRİZİN ULUSAL YÖNETİMİ

“Çince’de “kriz” iki karakter ile yazılır, birinci karakter tehlikeyi simgelerken, ikinci fırsatı gösterir. Bir kriz anında tehlikeye karşı uyanık olmalıyız, ama fırsatı da fark etmeliyiz.”

John F. Kennedy

2019 Yılı Aralık ve 2020 Ocak ayında Çin’in Wuhan Eyaletinde ortaya çıkan ve coronavirus ya da Covid-19 olarak adlandırılan daha önce bilinmeyen salgın hastalık çeşidine karşı tüm Dünya’da olduğu gibi ülkemizde de fazla bir duyarlılık oluşmadı. Beklenen; bu salgının da daha önceki yıllarda ortaya çıkan kuş gribi, domuz gribi, mers ya da sars hastalıkları gibi, sağlık sistemleri ve toplumsal hayat üzerinde çok da fazla bir etki yapmaksızın gündemimizden düşmesiydi. Fakat salgın, maalesef başta Dünya Sağlık Örgütü olmak üzere, uluslararası hiçbir kuruluşun ve devletlerin öngöremediği şekilde hızla yayıldı ve halk sağlığı hatta insanlığın sosyal ve ekonomik düzeni için eşi görülmemiş bir tehdit halini aldı.

Her ne kadar Covid-19 hastalığı hakkında bilimsel veriler ve çalışmalar, tüm dünya çapında henüz bir aşı veya tedavi sunumunu gerçekleştirecek düzeyde olmasa da insanlık tarihindeki diğer bulaşıcı hastalık tecrübelerinden faydalanılarak tedbirlerin alınması mümkündür. Peygamberimiz Hz. Muhammed yüzyıllar öncesinden “Bir yerde veba hastalığı çıktığını duyarsanız oraya girmeyin. Bulduğunuz yerde veba hastalığı çıkarsa o bölgeden de ayrılmayınız” buyurarak salgın hastalıklara karşı toplumsal tedbirin nasıl alınacağını göstermiştir. Yaklaşık bin yıl sonra ise Hollandalı bilgin

Desiderius Erasmus ise “Önlemek tedavi etmekten çok daha iyidir” diyerek önleyici tedbirin toplum sağlığı için önemini altını çizmiştir.

Bu makalede salgının ya da ona sebep olan virüsün tıbbi, biyolojik veya viral incelemesi değil, salgının yayılımını durdurmak ve yavaşlatmak için Türkiye’de alınan sosyal, ekonomik, eğitim ve çalışma alanlarında alınan çok yaygın ve sert tedbirlerin ve bu tedbirlerin uygulamalarının başarı düzeyi konu edilecektir. Makro ölçekte ülkemizdeki Cumhurbaşkanlığı başta olmak üzere tüm yönetim organlarının, orta ölçekte İçişleri Bakanlığı’nın ve İller İdaresi Genel Müdürlüğü’nün oynadığı rol kısaca analiz edilecektir.

CUMHURBAŞKANLIĞI VE DİĞER YÖNETİM ORGANLARINCA ALINAN TEDBİRLER

Pandemik İnfluenza Hazırlık Planı, 2019 Yılında Sağlık Bakanlığı, diğer Bakanlıklar ilgili kurum ve kuruluşların temsilcileri ve geniş bir akademik kadronun temsilcilerinin katılımı ile hazırlanmıştı. 13 Nisan 2019 tarih ve 30744 sayılı Resmi Gazete’de Cumhurbaşkanlığı’nın Küresel Grip Salgını (Pandemi) konulu 2019/5 Genelgesi ile, Pandemik İnfluenza Hazırlık Planı yayımlanmıştır. Bu Genelge ile tüm kamu kurum ve kuruluşlarına ulu-

sal çapta “Pandemik İnfluenza Ulusal Hazırlık Planı” ve illerin de “Pandemik İnfluenza İl Hazırlık ve Uygulama Planı” hazırlamaları hususunda üzerlerine düşen görevleri yerine getirmeleri talimatı verilmiştir. 2006 Yılına ait bu konuya ilişkin bir önceki düzenleme böylece günün şartlarına göre güncellenmiştir. Kompo teorileri üretmeye meraklı kimi çevrelerin “demek ki önceden biliniyordu!?!...” tarzı komik anlamlar yüklemeye çabalarının aksine, bu planların hazırlanmış olması ve yürürlüğe konulmuş olması bile Devlet yönetimimiz açısından bilimin ve aklın rehber kılındığını gösteren, başarının bariz delilleridir.

Cumhurbaşkanlığı’nca ayrıca tüm Bakanlıklara, kamu kurum ve kuruluşlarına ve özellikle Valiliklere kendi görev alanları içerisinde her türlü tedbiri alma ve uygulama talimatı da verilmiştir. Kamu personeli başta olmak üzere çalışma hayatına ilişkin tedbirler de Cumhurbaşkanlığı Genelgeleri ile alınmıştır. Ülkemizde ilk vakaların görülmesinden hemen sonra 13 Mart’ta, Milli Eğitim Bakanlığı’nca örgün eğitime ara verilmiş, yüksek öğretim kurumları ile Milli Savunma Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı’na bağlı eğitim kurumları için de bu yönde kararlar alınmıştır.

Her alanda Türk Devlet ve kamu yönetimi hızlı bir refleks göstererek salgın konusunda gereken tedbirleri almak ve oluşacak hasarı en aza indirmek için harekete geçmiştir.

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI VE İLLER İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN ROLÜ

İçişleri Bakanlığının görevlerini belirleyen 1 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 254. maddesinin b fıkrasında **"Sınır, kıyı ve karasularımızın emniyetini sağlamak"** amir hükmüne yer verilmiştir. Ülke güvenliği açısından sınırlarımızın dışından gelecek her türlü tehdide karşı tedbir alınması İçişleri Bakanlığının asli görevidir. Olağan zamanlarda bu görev daha çok terörist veya kaçakçı unsurlara karşı olarak düşünülmüş olsa da ülkemizden binlerce kilometre uzakta çıkan ama yeryüzünde görülmemiş bir hızla yayılan tehlikeli bir salgın hastalığın sınırlarımızdan içeri girmesini engellemek de bu görevin kapsamında düşünülmelidir.

Henüz coronavirus ülkemiz ve dünya gündeminde çok bilinmeden ya da en azında uzaktan takip edilmekte iken **31 Ocak 2020 tarihinde** 81 İl Valiliği'ne **"Çok Acele"** ibareli bir emir gönderilmiştir. Bu emirle, İl İdaresi Kanunu'nun Ek 1. maddesi, **"Vali; sivil hava meydanları, limanlar ve sınır kapılarında, güvenliğin sağlanması, giriş-çıkışlarla ilgili görev ve hizmetlerin düzenli ve etkili bir biçimde yürütülmesi, görevli kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonun gerçekleştirilmesi için gerekli önlemleri almaya ve uygulamaya, kuruluşların çalışmalarını denetlemeye yetkilidir. İçişleri Bakanlığının uygun göreceği bu yerlerde vali tarafından mülki idare amiri görevlendirilir. Vali, yetkilerinin tamamını veya bir kısmını görevlendirdiği mülki idare amirine devredebilir. Bu yerlerde hizmet veren kuruluşlar, görevli mülki idare amirine karşı sorumludur..."** hatırlanmıştır.

latılmış, konunun hassasiyeti gereği Sağlık Bakanlığı başta olmak üzere tüm kamu kurum ve kuruluşları ile eşgüdüm halinde gerekli tedbirlerin yerine getirilmesi istenmiştir.

Yukarıda zikredilen 31 Ocak tarihli emir; 1 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin, iller İdaresi Genel Müdürlüğü'nün görevlerini sayan 257. maddesinin c fıkrası; **"İl ve ilçelerin idaresine, yardım toplanmasına, taşınmaz mal zilyetliğine ve sivil hava meydanları, limanlar ve sınır kapılarına ait mevzuatın uygulanmasını takip etmek,"** hükmü gereğince Bakan adına iller İdaresi Genel Müdürlüğü'nce verilmiştir. Salgın hastalığın hızla yayılması ve komşu ülkelerde de yoğun bir şekilde görülmesi üzerine Şubat Ayı içerisinde sınır kapılarımızda, kapıların kapatılması dahil olmak üzere tereddüte mahal verilmeksizin hızla kararlar alınmış ve uygulamaya konulmuştur.

Ülkemizin konumu, dış ticareti, turizmi ve diğer etkenler sebebi ile 2019 Yılında Türkiye'ye hava, kara, deniz ve demiryolu sınır kapılarımızdan yaklaşık **130 milyon kişi/ giriş-çıkışı** olmuştur. Bu giriş-çıkış trafiğini yönetmek, dış ticarete ve turizme olumsuz etkileri en aza indirmek ve aynı zamanda salgının ülkemize girişini mümkün olduğunca engellemek için iller İdaresi Genel Müdürlüğü'nce Sınır Yönetimi Dış İlişkiler ve Proje Daire Başkanlığı sekretaryasında yirmi altı Genelge ve emir yayımlanmıştır. Başta Valilerimizin ve onlar adına görev yapan; hava, deniz kara ve demiryolu sınır kapıları Mülki İdare Amirlerinin inisiyatif alan, tüm kamu kurum ve kuruluşları ile ilgili sektörlerin arasında etkin bir koordinasyon kuran yönetim becerileri ve gayretleri sayesinde salgının ülkemize girişi geciktirilmiş ve minimum düzeyde tutulabilmiş; ülkemize ve sağlık sistemimize salgına karşı hazırlık yapabilmek için çok değerli bir süre kazandırılmıştır.

Tüm bu tedbirlere rağmen bulaşıcılığı benzerlerine göre çok yüksek

olan, belirtileri, teşhis edilmesi ve diğer özellikleri hakkında bilim dünyasının yeterince bilgi sahibi olmadığı Covid-19 salgınının ülkemizde de görüleceği herkesçe bilinen bir gerçektir. İçişleri Bakanlığının sınır kapılarının yönetimine ilişkin görevleri yanı sıra illerin yönetimine, koordinasyonuna ilişkin hayati önemi haiz görevleri hem ilgili mevzuatta hem de Pandemi İnfluenza Hazırlık Planında açıkça belirtilmiştir.

Salgının ülkemizde görülmesi ile tüm dünya gibi bizim kriz yönetimimiz de acı bir gerçekle yüzleşti: Sağlık sistemimiz ne denli sağlam olursa olsun; yatak ve yoğun bakım kapasitemiz ne denli geniş olursa olsun; sosyo-ekonomik hayatın normal seyrinde devam etmesi halinde, salgının yayılım hızı ve geniş kitleler üzerindeki öldürücü etkisi ile mücadele etme imkânımız olamayacak ve can kaybımız çok yüksek sayılara ulaşacaktır. Bu sebeple toplumun hemen her kesimini ilgilendiren sıkı tedbirlerin acilen alınması ve derhal uygulamaya konulması gerekmektedir.

İçişleri Bakanlığının salgının ülkemizde görülmesi üzerine Bilim Kurulu'nun tavsiyeleri ve Sayın Cumhurbaşkanımızın talimatları doğrultusunda, halk sağlığının, kamu düzeninin, ekonomik üretim kapasitemizin ve temel ihtiyaçların tedarik zincirinin korunması için fevkalade kararları en hızlı ve etkin şekilde almış ve yürürlüğe koymuştur. Bakanlık aynı zamanda, güvenlik, tarım, gıda, sanayi, dış ticaret, savunma, ulaştırma ve lojistik gibi stratejik sektörlerimizin maruz kalacağı olumsuz etkileri asgari seviyelere çekmek için azami düzenlemeleri getirmiştir.

Seyahatten, sokağa çıkmaya, resmi, gayri resmi törenlere, toplantılara düğünlere ve cenaze merasimlerine varıncaya kadar sosyal hayatın her alanına; fabrika, AVM, lokanta, kafe, sinema, berberler, spor merkezleri vb. işyerlerinin hemen her türüne ve toplu ulaşım araçlarının tamamına varan ekonomik hayatın

merkezinde olan, sayıları yüzbinlerle ölçülen işletmelerin faaliyetleri kısıtlanmış ya da düzenlenmiştir. Ülke nüfusunun çok büyük bir kesiminin seyahati veya konutlarından çıkması kısıtlanmıştır.

Bu kadar kısa süre içerisinde, bu denli yaygın, toplumsal hayatın hemen her alanına müdahale eden, tarihimizde benzeri görülmemiş boyuttaki kararlara ve uygulamalarına rağmen halk nezdinde bir hoşnutsuzluk veya tahammülsüzlük görülmemiş, bilakis Devletine ve kendine güvenen Milletimizin büyük kahir ekseriyetince bu kararlar benimsenmiş ve gönüllü bir şekilde uygulanmıştır. Halkımız, kararların kendi can güvenliği için alındığı bilinciyle hareket ederek kamu otoritesinin uygulamalarını kolaylaştırmış ve önünü açmıştır. Devletin, Milleti ile el ele yürüttüğü bu tedbirler sayesinde ve Batılı pek çok ülkede çok yüksek meblağlar karşılığında yapılan teşhis tedavi ve koruyucu pek çok önlemin ücretsiz olmasına rağmen, salgının ülkemizde zirve yaptığı tarihlerde bile yaygın ve güçlü sağlık sistemi kapasitemizin doluluk oranlarının, çok altında kalınabilmesi başarılı olmuştur.

İller İdaresi Genel Müdürlüğü esasında, İçişleri Bakanlığı, diğer Bakanlıklar ve kamu kurum ve kuruluşları ile, Valilikler vasıtasıyla merkezle taşra arasında kurumsal ilişkiyi yönetmek üzere organize edilmiş bir birim olmasına rağmen salgın hastalık krizinin yönetilmesinde önceden öngörülmeden kilit bir rol üstlenmiştir. İçişleri Bakanlığınca gerek ilk etapta ve sonrasında sınır kapılarında alınan tedbirler gerekse de yurt içinde alınan tedbirler ve düzenleyici işlemler bu birim tarafından kaleme alınmış; ilgili Bakanlıklara, Valiliklere ve kamu kurum ve kuruluşlarına bildirilmiştir. Bu makale yazıldığı sırada krizin yönetilmesi için yayımlanmış Genelge ve talimat sayısı yüz civarındadır. Olağan zaman yazışmalarının aksine, bu Genelgeler icap eden önem ve aciliyet sebebi ile, çok yoğun bir mesainin ardından, genellikle gece yarısı ve akabindeki saatlerde yayımlanmış; tedbirlerin tüm

Devletin tüm Milletimiz ile el ele vererek salgın hastalığa karşı verdiği etkin mücadele meyvelerini vermiş ve bulaşma kontrol altına alınmıştır.

yurtta etkin bir şekilde hayata geçirilebilmesi için zamanla yarışılmıştır.

İller İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kriz yönetiminin bu denli merkezinde ve faal bir rol üstlenmesi önceden öngörülmemiş ya da planlanmış bir durum değildir. Ama yaşanan krizin en azından son yüzyıllık zaman dilimi içinde bir benzerinin olmaması, daha altı ay öncesinde bile net bir şekilde hiçbir otorite tarafından tahmin dahi edilememiş olması, uzak vadede öngörülmemen ya da planlanmayan çözümlerin ve rollerin oluşmasını doğal kılar. Genel Müdürlüğün salgının henüz ülkemiz sınırları dışında tutulması çabası esnasında gösterilen hızlı karar alma mekanizması, esnekliği ve yeteneği ilerleyen safhalarda da görev verilmesini beraberinde getirmiştir.

Genelde İçişleri Bakanlığı, özelde ise Genel Müdürlüğün yönetim kadrosunun gerek merkezi yönetim ve gerekse taşra çapında kamu yönetimi ve sosyo-ekonomik alanlar hakkında bilgi birikimi ve tecrübesinin yüksek olması ve taşrada kararların esas icra merci olan Mülki İdare Amirleri ile paylaşılan ortak dil ve iş yürütme kültürü sayesinde çok kısa zamanda hem kararlar alınabilmiş hem de yurt dışında derhal icra edilebilmiştir.

Zorlu salgınla mücadele sürecinde, Türkiye'nin 81 ilinde, 922 ilçesinde, kara, hava ve deniz sınır kapılarında, vali ve kaymakamlarımız, emniyet, jandarma ve diğer tüm kamu perso-

neliyle birlikte tüm dünyaya örnek olacak bir uyum ve fedakârlıkla hem asli görevlerini icra etmişler hem de uygulamaya konan tedbirler çerçevesinde yeni hizmetleri milletimize sunmuşlardır. Toplumun her ferdini ilgilendiren ve gerektiği kadar sıkı olan tedbirler, bu sayede derhal hayata geçirilmiştir. Uzun bir süre sokağa çıkma kısıtlamasına tabi olan 8 milyon kadar, 65 yaş ve üzeri ile kronik hasta vatandaşlarımız ile 25 milyondan fazla 20 yaş altı gencimizin Vefa Sosyal Destek Grupları marifeti ile her türlü ihtiyaçları kapılarına giderek giderilmiş, bugüne dek (Mayıs 3. haftası itibarı ile) toplam 6 milyon 240 bin 309 talep karşılanmış, yaklaşık 3 milyon kişiye Cumhurbaşkanlığı'mızca temini yapılan maske, kolonya dağıtılmış, 5,5 milyon lira sosyal destek vatandaşlarımızın adreslerine teslim edilmiştir. Burada tek tek sayılamayacak tüm hizmet ve tedbirleri en kısa sürede organize ederek millete sunan Vali ve Kaymakamlar, Devletin tüm yurt sathındaki uyumunu ve etkin faaliyetini organize etmişlerdir.

Nihayetinde, Devletin tüm Milletimiz ile el ele vererek salgın hastalığa karşı verdiği etkin mücadele meyvelerini vermiş ve bulaşma hızı kontrol altına alınmıştır. Ancak, dünya bilim otoritelerinin henüz tam tanıyamadığı; bulaşımı, aşısı ve ilacı konusunda kesin sonuçlar elde edemediği hastalığa karşı kesin bir zafer kazanıldığını söylemek için henüz çok erken. Fakat etkin ve esnek bir Devlet çalışmasının, bu ve benzeri risklere karşı ne kadar önemli ve gerekli olduğu tartışmasız bir şekilde ortaya çıkmıştır. Tarihimizin en önemli Devlet adamlarından Kanuni Sultan Süleyman'ın ;

**“Halk içinde muteber bir nesne yok Devlet gibi;
Olmaya Devlet cihanda bir nefes sihhat gibi...”**

Mısraları belki de bu önem ve gerekliliği en veciz şekilde tarif etmektedir.

